

Teresa Flemming-Kulesza

Przegląd orzecznictwa Sądu Najwyższego - Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

Palestra 40/5-6(461-462), 246-250

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Teresa Flemming-Kulesza

Przegląd orzecnictwa Sądu Najwyższego – Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

I. Sprawy administracyjne

1. Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z z 28 czerwca 1995 r. – III AZP 13/95

Konsekwencją stwierdzenia przez Naczelny Sąd Administracyjny – na podstawie art. 31 ust. 3 ustawy z 29 kwietnia 1985 r. o Trybunale Konstytucyjnym (jedn. tekst: Dz.U. z 1991 r., Nr 109, poz. 470 ze zm.) – nieważności decyzji Kierownika Urzędu do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, pozbawiającej stronę uprawnień przewidzianych dla kombatantów i osób represjonowanych w wyniku zastosowania przepisu art. 21 ust. 2 pkt 4 lit. a ustawy z 24 stycznia 1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego (Dz.U. Nr 17, poz. 75 ze zm.) w tej jego części, która została uznana za sprzeczną z konstytucją w uchwale Trybunału Konstytucyjnego z 15 lutego 1994 r. K. 15/93 (obwieszczenie Prezesa Trybunału Konstytucyjnego z 9 września 1994 r. – Dz.U. Nr 99, poz. 482) jest uchylenie skutków prawnych wywołanych wydaniem tej decyzji.

Problem prawny powstał na tle uznania przez Trybunał Konstytucyjny sprzeczności z konstytucją części przepisu art. 21 ust. 2 pkt 4 lit. a ustawy z 24 stycznia 1991 r. o kombatantach... Dotyczy jednakże szerszego zagadnienia skutków orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego oraz wydanego w jego następstwie obwieszczenia Prezesa tego Trybunału o utracie mocy przepisu prawnego. Sąd Najwyższy opowiedział się za uchyleniem wszelkich skutków prawnych wywołanych wydaniem decyzji administracyjnej na podstawie przepisu, który w następstwie orzeczenia i obwieszczenia utracił moc (co spowodowało też stwierdzenie nieważności decyzji). Oznacza to – w rozpatrywanej sprawie – uznanie przysługiwania uprawnień kombatanckich również w okresie przypadającym między datą ustaloną jako początek obowią-

zywania decyzji o utracie uprawnień, a datą ogłoszenia obwieszczenia Prezesa Trybunału Konstytucyjnego, a także datą wydania wyroku stwierdzającego nieważność tej drugiej decyzji.

2. Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z 12 października 1995 r. – III AZP 20/95

Decyzja Ministra Finansów z 15 maja 1991 r., Nr GN-Z-12/91 (Dz.Urz. Ministerstwa Finansów Nr 8, poz. 36), mająca charakter aktu wykonawczego do ustawy, nie podpisana przez Ministra lecz z jego upoważnienia przez dyrektora departamentu, nie może stanowić podstawy prawnej decyzji administracyjnej (art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a).

Sąd Najwyższy rozważał jeden z wielu przypadków nadania aktowi prawnemu powszechnie obowiązującemu nazwy „decyzji” (w tym wypadku chodziło o ustalenie urzędowych marż handlowych). W istocie rzeczy wymieniona decyzja Ministra Finansów stanowiła akt normatywny, wykonawczy do ustawy z 26 lutego 1982 r. o cenach (jedn. tekst: Dz.U. z 1988 r. Nr 27, poz. 195 ze zm.). Upoważnienie przez Ministra Finansów dyrektora departamentu do podpisania aktu prawnego powszechnie obowiązującego jest w istocie szczególną, nieformalną subdelegacją do wykonania czynności w procesie stanowienia prawa. Subdelegacja taka, jako nie znajdująca oparcia w przepisach prawa nie jest dopuszczalna. Błędna nazwa aktu prawnego spowodowała jego niewłaściwe opublikowanie, a zatem niespełnienie warunku obowiązywania polegającego na ogłoszeniu w sposób zgodny z przepisami ustawowymi. W konsekwencji decyzje administracyjne wydane na podstawie tego aktu prawnego są nieważne, jako wydane bez podstawy prawnej.

3. Uchwała Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego z 12 października 1995 r. – III AZP 19/95

Kradzież z włamaniem do budynku podatnika, który dołożył należytej staranności w celu jej uniknięcia, powodująca stratę w środkach obrotowych, była zdarzeniem losowym w rozumieniu art. 15 ust. 2 pkt 2 ustawy z 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych oraz o zmianie niektórych ustaw regulujących zasady opodatkowania (Dz.U. Nr 21, poz. 86 ze zm.) w brzmieniu tego przepisu obowiązującym w 1992 r.

Strata w środkach trwałych i obrotowych spowodowana zdarzeniami losowymi w części nie pokrytej odpisami amortyzacyjnymi oraz otrzymanym odszkodowaniem z tytułu ubezpieczenia, jako koszt uzyskania przychodu miała znaczenie dla ustalenia dochodu podlegającego opodatkowaniu. Powstała wątpliwość co do rozumienia pojęcia zdarzenia losowego rozstrzygnął Sąd Najwyższy uznając, że za zdarzenie takie

może być uznane również działanie człowieka, w szczególności kradzież należycie zabezpieczonych środków obrotowych.

4. Wyroki z 18 października 1995 r. – III ARN 46/95 i III ARN 47/95

Art. 22 ust. 1 ustawy z 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. Nr 19, poz. 145 ze zm.) nie ma zastosowania do radców prawnych będących żołnierzami w czynnej służbie wojskowej.

Sąd Najwyższy rozważał relację przepisów wymienionej ustawy o radcach prawnych do przepisów ustawy z 17 grudnia 1974 r. o uposażeniu żołnierzy (jedn. tekst: Dz.U. z 1992 r. Nr 5, poz. 18 ze zm.) i przyjął, że organ wojskowy zaliczając stanowisko służbowe radcy prawnego do właściwej grupy zaszeręgowania nie miał ustawowego obowiązku (wynikającego z ustawy o radcach prawnych) uczynić tego na poziomie nie niższym niż głównego specjalisty.

II. Sprawy z zakresu prawa pracy

1. Uchwała z 3 października 1995 r. – I PZP 25/95

Pracownikowi, z którym zakład pracy – wbrew obowiązkowi wynikającemu z wyroku wydanego z mocy art. 2 ust. 1 ustawy z 24 maja 1989 r. o przywróceniu praw pracowniczych osobom pozbawionym zatrudnienia za działalność związkową, samorządową, przekonania polityczne i religijne (Dz.U. Nr 32, poz. 172 ze zm.) nie zawarł umowy o pracę, przysługuje odszkodowanie w wysokości ustalonej na podstawie przepisów kodeksu cywilnego (art. 300 k.p.).

Problem będący przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego sprowadzał się do tego, czy odszkodowanie za niezawarcie umowy o pracę wbrew obowiązkowi wynikającemu z wyroku wydanego na podstawie ustawy z 24 maja 1989 r. powinno być limitowane do wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia. Sąd Najwyższy opowiedział się za odszkodowaniem w wysokości rzeczywiście poniesionej szkody (po ewentualnym uwzględnieniu korzyści wynikających z niezawarcia umowy), z możliwością ewentualnego jego ograniczenia – na podstawie art. 8 k.p. – gdyby pracownik czynił ze swego prawa użytek sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub zasadami współżycia społecznego. Sąd Najwyższy nie znalazł uzasadnienia dla stosowania w rozpatrywanej sytuacji przepisów kodeksu pracy o odszkodowaniu w razie wadliwego rozwiązania lub wypowiedzenia przez zakład pracy umowy o pracę.

2. Uchwała z 3 października 1995 r. – I PZP 26/95

Zawarcie umowy o pracę ze spółką, w której udziałowcem jest spółdzielnia pracy, nie stanowi spełnienia obowiązku wynikającego

z art. 182 § 1 ustawy z 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. Nr 30, poz. 210 ze zm.). W ramach spółdzielczego stosunku pracy spółdzielnia pracy może natomiast skierować swego członka do wykonywania pracy w takiej spółce.

Uchwała została wydana w sprawie dotyczącej dziennikarzy, którzy po likwidacji RSW „Prasa, Książka, Ruch” utworzyli spółdzielnię pracy, a następnie kontynuowali działalność wydawniczą w spółce. Ze spółką tą zawarli umowy o pracę. Sąd Najwyższy, uznał, że odmowa nawiązania stosunku pracy lub pozostawania w takim stosunku (poza wyjątkami przewidzianymi w ustawie) stanowi naruszenie istotnych praw i obowiązków wynikających ze stosunku członkostwa w spółdzielni. Dopuszczalne jest natomiast wykonywanie pracy w spółce na podstawie skierowania spółdzielni pracy.

III. Sprawy z zakresu ubezpieczenia społecznego

1. Uchwała z 14 września 1995 r. – II UZP 16/95

Przedsiębiorstwo użyteczności publicznej działające na podstawie art. 6 ustawy z 25 września 1982 r. o przedsiębiorstwach państwowych (jedn. tekst: Dz.U. z 1991 r. Nr 18, poz. 80 ze zm.) jest obowiązane do płacenia składki na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, o którym mowa w art. 12 ust. 1 ustawy z 29 grudnia 1993 r. o ochronie roszczeń pracowniczych w razie niewypłacalności pracodawcy (Dz.U. z 1994 r. Nr 1, poz. 1 ze zm.).

Rozważany problem dotyczył możliwości likwidacji lub ogłoszenia upadłości przedsiębiorstwa użyteczności publicznej, bowiem przepis art. 2 ust. 2 ustawy o ochronie roszczeń pracowniczych... wyłącza spod jej zakresu stosowania pracodawców, co do których wyłączona jest możliwość likwidacji i ogłoszenia upadłości. Zdaniem Sądu Najwyższego istnieje możliwość likwidacji przedsiębiorstwa użyteczności publicznej lub ogłoszenia jego upadłości, a zatem do przedsiębiorstw takich stosuje się przepisy wymienionej ustawy, także w zakresie obowiązku opłacania składki.

2. Uchwała z 17 listopada 1995 r. – II UZP 21/95

Okres czasowego pozostawania bez pracy z powodu niemożności jej otrzymania po okresie pobierania zasiłku dla bezrobotnych po 15 listopada 1991 r. nie jest okresem składkowym w rozumieniu art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy z 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. Nr 104, poz. 450 ze zm.).

Sąd Najwyższy rozważał stan prawny istniejący pod rządami ustawy o zatrudnieniu i bezrobociu z 16 października 1991 r., a także po

wejściu w życie ustawy z 14 grudnia 1994 r. o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu i doszedł do przekonania, że wliczeniu do okresów składkowych w rozumieniu ustawy o rewaloryzacji... podlegają tylko okresy pobierania zasiłku dla bezrobotnych. Jedynym wyjątkiem w okresie obowiązywania poprzedniej ustawy o zatrudnieniu i bezrobociu był okres wymieniony w jej art. 24 ust. 3 (który stanowił, że okresy niepobierania zasiłku dla bezrobotnych przez osoby, które pozostają we wspólnym gospodarstwie domowym z małżonkiem osiągającym dochody przekraczające dwukrotnie minimalne wynagrodzenie podlegały zaliczeniu jako okresy składkowe lecz w wymiarze nie dłuższym od okresu, przez który bezrobotny pobierałby zasiłek, gdyby małżonek nie osiągał dochodu).

IV. Inne sprawy

1. Postanowienie z 21 września 1995 r. – I PO 8/95

Uchwała Rady Izby Notarialnej wstrzymująca opiniowanie wniosków asesorów o powołanie na stanowisko notariusza i wyznaczenie siedziby kancelarii notarialnej jest sprzeczna z prawem i podlega uchyleniu.

Sąd Najwyższy uchylił uchwały Rady Izby Notarialnej o wstrzymaniu i czasowym wstrzymaniu opiniowania wniosków o powołanie na stanowisko notariusza. Sąd Najwyższy uznał, że przepis art. 35 ust. 1 Prawa o notariacie ustanawiając obowiązek opiniowania przez radę izby notarialnej wniosków o powołanie na stanowisko notariusza i wyznaczenie siedziby jego kancelarii nie przewiduje żadnych odstępstw od konieczności realizowania tej powinności. Postanowienie to stanowi kontynuację utrwalonej już linii orzecznictwa w tej kwestii.